

Bilder som berättar

En historisk färd utmed Sundet

STADSSUNDET 1664-2020

Från Bro till Bro

Järnvägsbron - Fabriksgatans bro - Långbrogatans bro –
Torggatans bro – Chydenius bro – Norra omfartsledens bro

Promenadbroarna Kyssarnas bro – Sundmuns bro / Röda bron

Gamlakarleby

Lars-Eric Thylin / 2020

Från Havsvik till Kanal

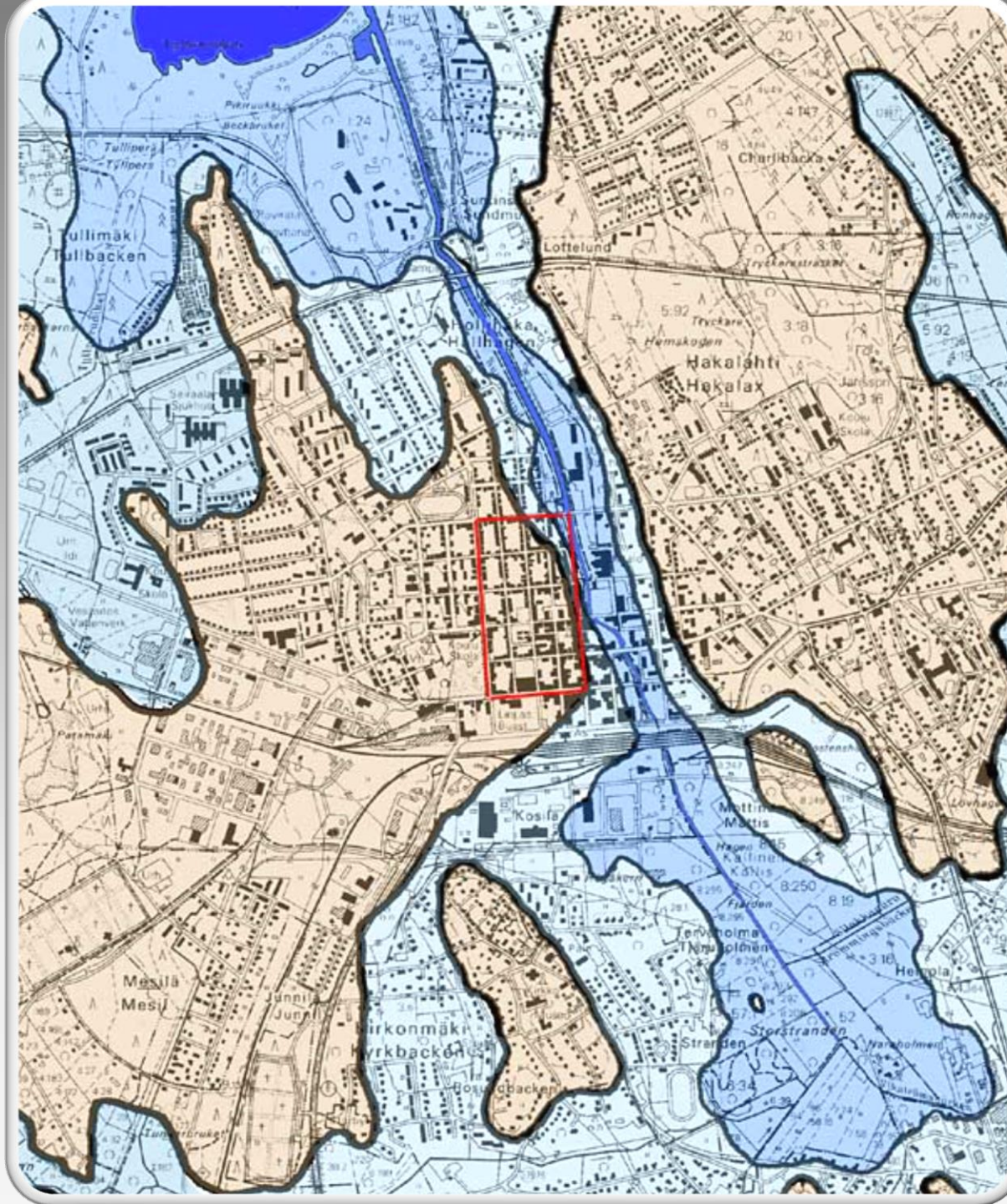
Landhöjningen

1500 - 1750 - 2000

Mörka strecket är
1500-talet

Ljusare strecket är
1750-talet

Blåa området är
2000-talet.

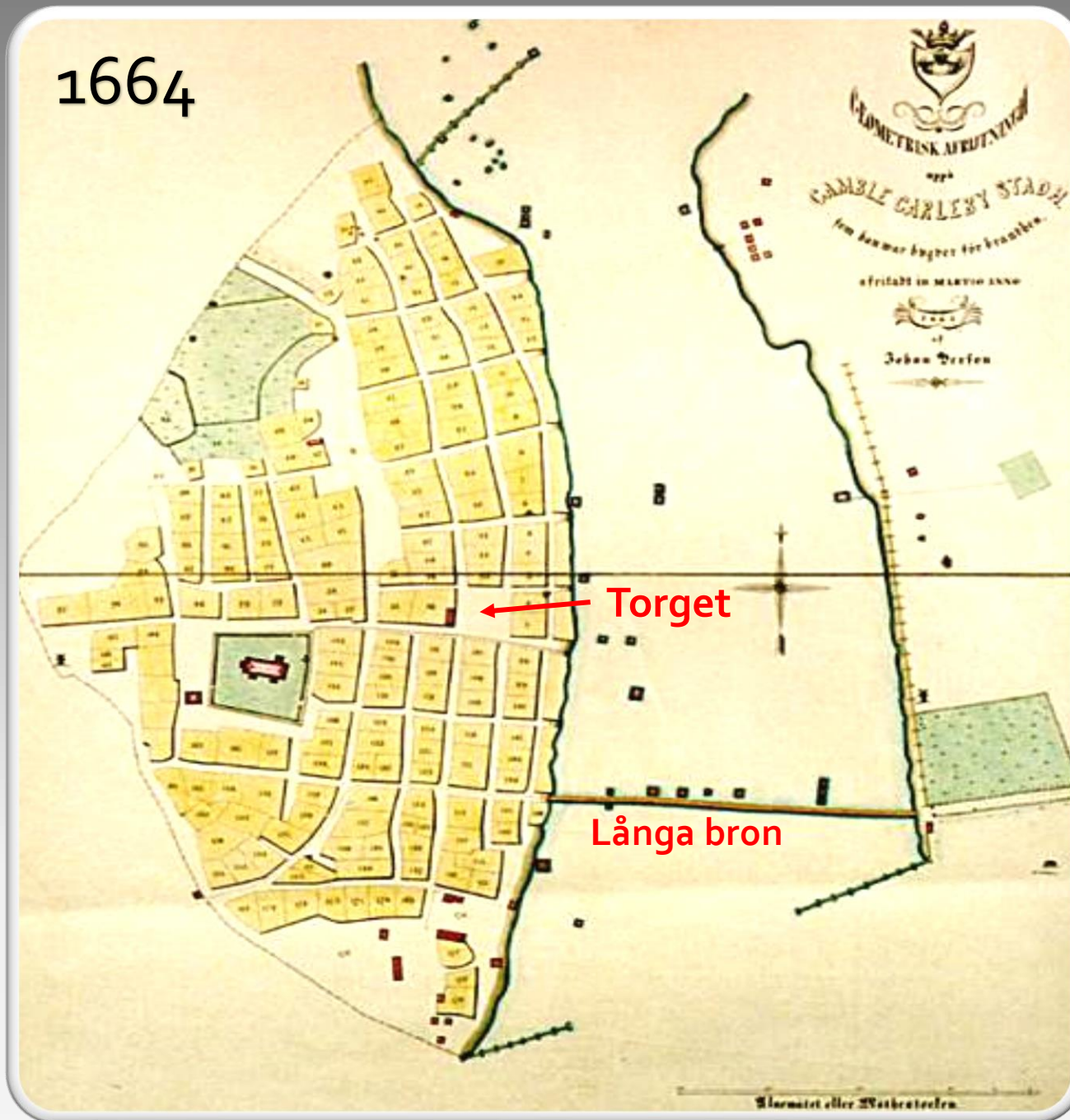

Stadskartor

Stadsgräns mitt i Sundet

Då Gamla Karleby stad grundades 1620 vid Ristrands by, gick stadsgränsen mitt i Sundet och Hakalax tillhörande Närvilä by förblev utanför.

Hakalax införlivades med staden år 1931 och sammanslagningen med landskommunen skedde år 1977.

1710

GEOMETRISK Afteening af *Samfundet* Farled by Stads Vigor og *Stads* Østerbotten

Farled mot Havet

Rövarskär

Stads Sundet

1710

Puurokariari

Scale *ullavim*
Carolinus

1750-talet

Livsådern Stadssundet

Stadens ägor på
stads sidan

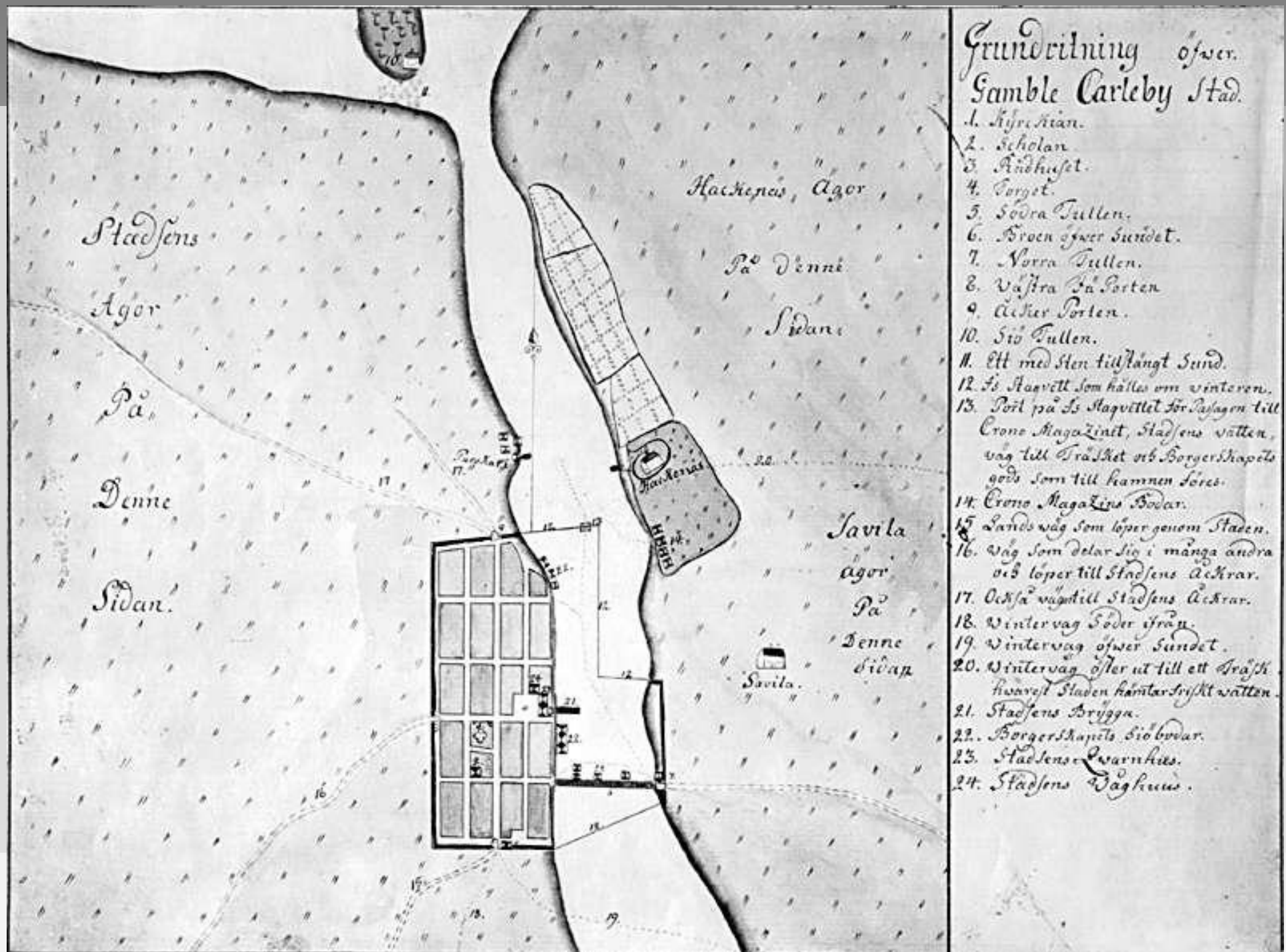
Stadens brygga
nedanför Torget

Borgarnas sjöbodar

Långa bron

Hakalax och Savela
ägor på socken sidan

Stad och Socken

1763

Närvilä by

Stenigt och
med Små Gran
beväxt

Stad och Socken

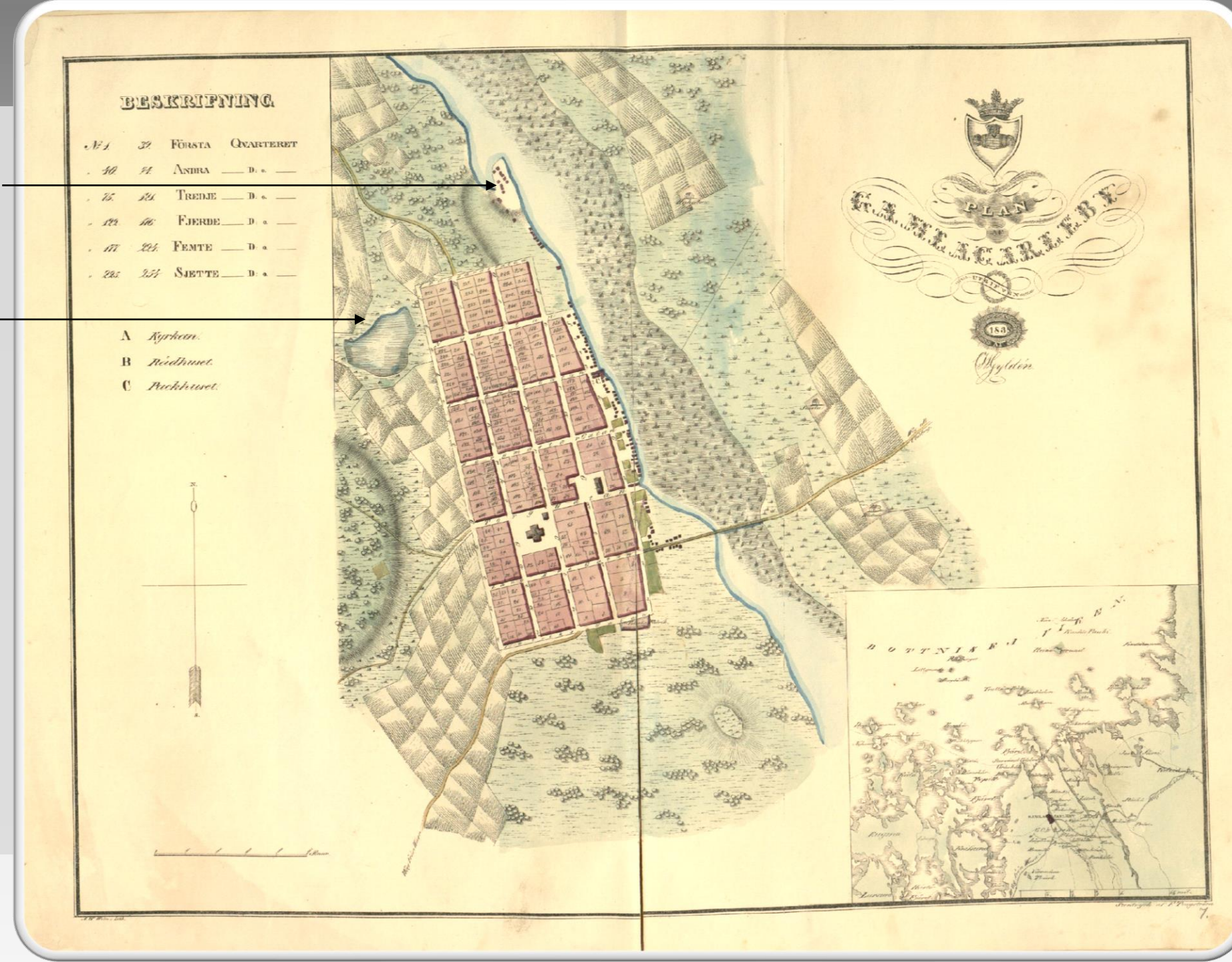

1838

Purokari - "Bäckskär"

Vatten rann ut till Sundet från Pölen vid Iddrottsplan.

Vid Puurokari syns ännu idag fördjupningen i terrängen

Överfarter

Det som vi idag kallar Sundet var ännu på 1500-talet en havsvik som saknade bro. Man kunde komma med båt ända till Kyrkbacken. På 1800-talet fanns det endast två broar över Sundet; Långa bron och Sundmuns bro

- Den första s.k. **Långa bron** byggdes någon gång före år 1649
- Järnvägstunneln i samband med järnvägens tillkomst 1885
- Fabriksgatans bro var inte avsedd för biltrafik långt in på 1970-talet.
- Torggatans "Mejeribro" byggdes av Andelsmejeriet år 1905.
- Anders Chydenius gatans bro år 1963
- Halkokarivägens bro byggs på 1930-talet och Norra omfartsledens nya bro byggdes på 1970-talet
- Den första Sundmuns bron byggdes 1854

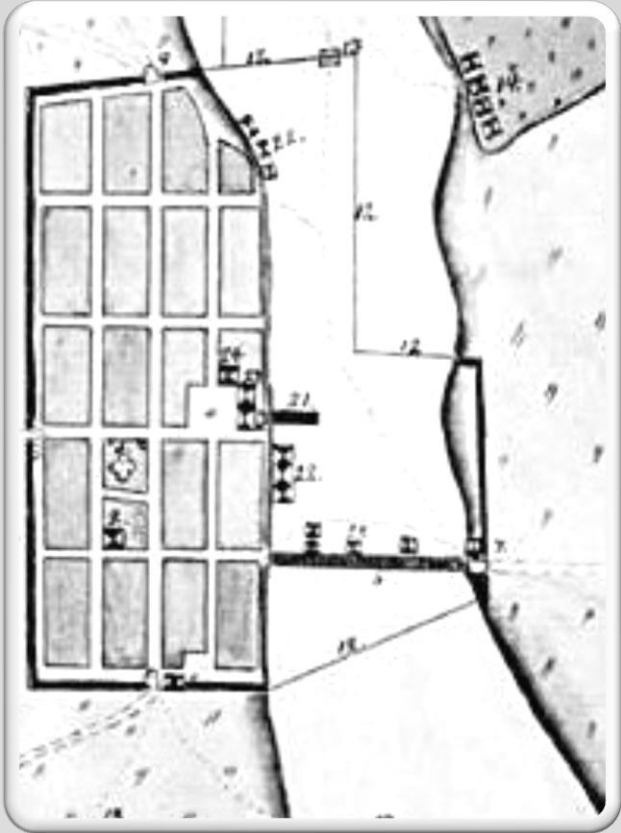

Carta 1649

Långa bron

På 1600-talet gjorde Långa Bron skäl för sitt namn. Vid medlet av 1600-talet var Sundet 3–3,5 meter djupt vid Långa Bron, som var en cirka 240 meter lång träbro.

På bägge sidorna av bron stod magasin. Invånarna i staden och socknen ansvarade gemensamt för bronns underhåll.

Långa bron

Långa bron 1800-tal

Conrad Sovelius 1869

Beqvemt utan båt

*Med häst och kärra kommer man längs landsvägen
och över Långa bron direkt till staden Gamla Carleby*

1937
Stanken från
kloakerna
som rinner ut i
Sundet leder
till att man
efterlyser en
generalkloak

Generalkloaken.

Hälsovårdsnämnden har till stst insänt följande skrivelse:

»Vid hälsovårdsnämndens sammanträde den 5 augusti upptogs till behandling den s. k. Sundfrågan. Stanken från Stadssundet, i vilket kloaker utmynna på flere ställen, har för varje år blivit allt värre för att denna sommar vara alldeles olidlig. Redan vid järnvägsstationen luktar det kloak, varför en främling ej får ett alltför gott intryck om de hygieniska förhållandena på vår ort. Värst är det dock för de stadsbor, vilka bo vid Strandg. och vid andra sidan Sundet, ty på grund av den vidriga stanken från Sundet är det för dem ofta omöjligt att vädra sina rum. Även om fönstren äro stängda, tränger lukten in i rummen, vilket medlemmar av hälsovårdsnämnden vid inspektion av Societetshusets matsal måste konstatera. Särskilt framträder stanken å Salutorget, vid vilket Hakalax kloaken utmynnar i Sundet invid brödförsäljningsstånden.

För att få en förbättring av detta svåra hygieniska missförhållande i staden har hälsovårdsnämnden år efter år anhållit, att den s. k. »generalkloaken» skulle byggas, men utan resultat. Hälsovårdsnämnden beslöt vid ovannämnda sammanträde enhälligt att i en skrivelse till Stadsstyrelsen yrka på generalkloakplanens förverkligande.

Gamlakarleby, den 18 augusti 1937.

Å Hälsovårdsnämndens vägnar:

Hj. Peder.

Ordf.

John Morelius.

t. f. sekr.

Vid sammanträdet den 3 juni återremitterade stge till stadsstyrelsen frågan angående generalkloaken och uppdrog åt stst att upptaga saken till behandling i samband med nästa års budget.

1894

JÄRNVÄGSBRON

Banvaktarens stuga i
bakgrunden
Foto från år 1894
(Frans Löfhjelm)

Järnvägen kom
år 1885

Från bro till bro...

Photogr: F. Löfhjelm. 1894.

Red: F. Löfhjelm.

Gamla Karleby.

Kokkola.

Järnvägsbro över Stadssundet. Rautatiensilta Kaupunginsalmen yli.

1933

FABRIKSGATANS
BRO

Edvin Romar med
familj utanför Axel
Hagas korvfabrik

Från bro till bro...

1970-talet

Fabriksgatans bro

Vid tiden då
Fabriksgatan inte
hade biltrafik över
Sundet

Denna bro
(Pikkusilta) byggdes
med talkokrafter år
1945

1949

Fabrikgatans bro 1949

Fabriksgatan

med den smala
bron över Sundet

Savolainens hus
med
Meeri Savolainens
mjölk- och
kolonialvaruhandel
1945-1955

(nuv. Halpa Halli)

Ingen biltrafik över
Sundet

**Invid
Långa bron**

**Kvarnägaren
Werner Mattsons
hus och båtar
(nuv. Kvarnhuset)**

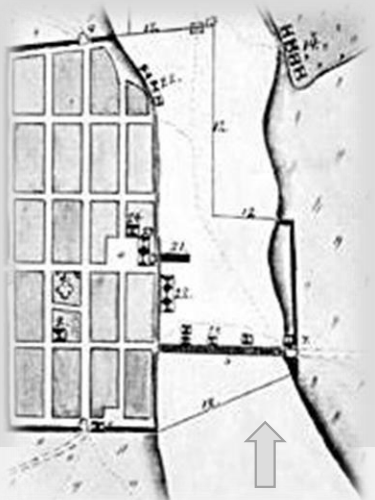

1900-talet

LÅNGA BRON

Med en historia ända
från 1600-talet

Långbrogatan
(landsvägen) med
Carl Donners hus
till höger

Långa bron

Nikkilä – Vape – Vahlsberg - Finnilä

Häst- och
lastbilsrafik
över
Långbro-
gatans bro

1950-talet

Långbrogatans bro

”Långa bron”
har blivit
kortare

Teboil

J.Nikkilä

Hagas korvfabrik

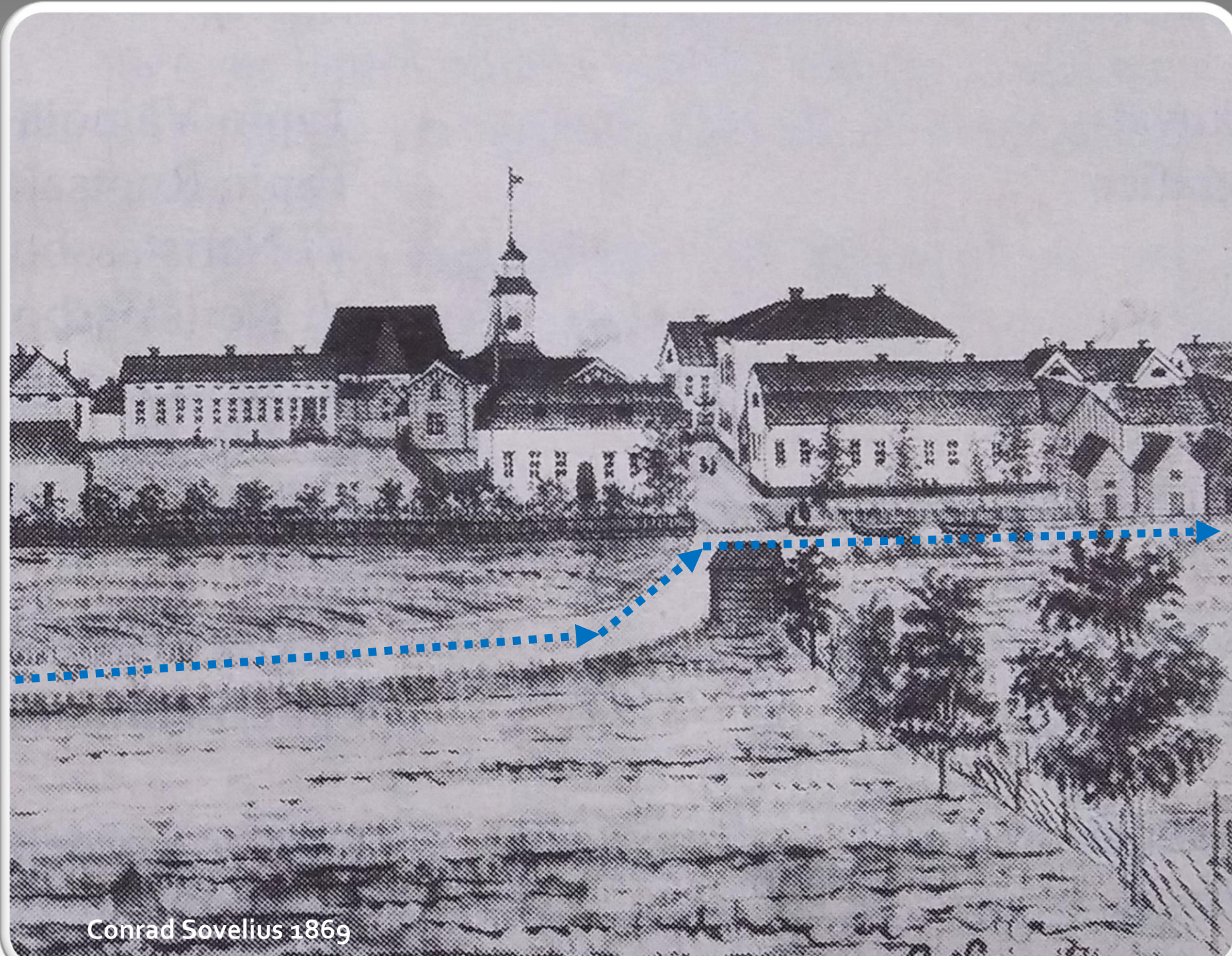

1800-tal

Tiden före mejeribron och Torggatan

Sundet rinner
fridfullt genom
Närvilä by på sin väg
från Långa bron
mot öppet hav.
Endast Savela och
Hakalax ägor finns
på socken sidan och
Hakalax var helt
obebyggd.

Gamla kyrkan (1654-1876)

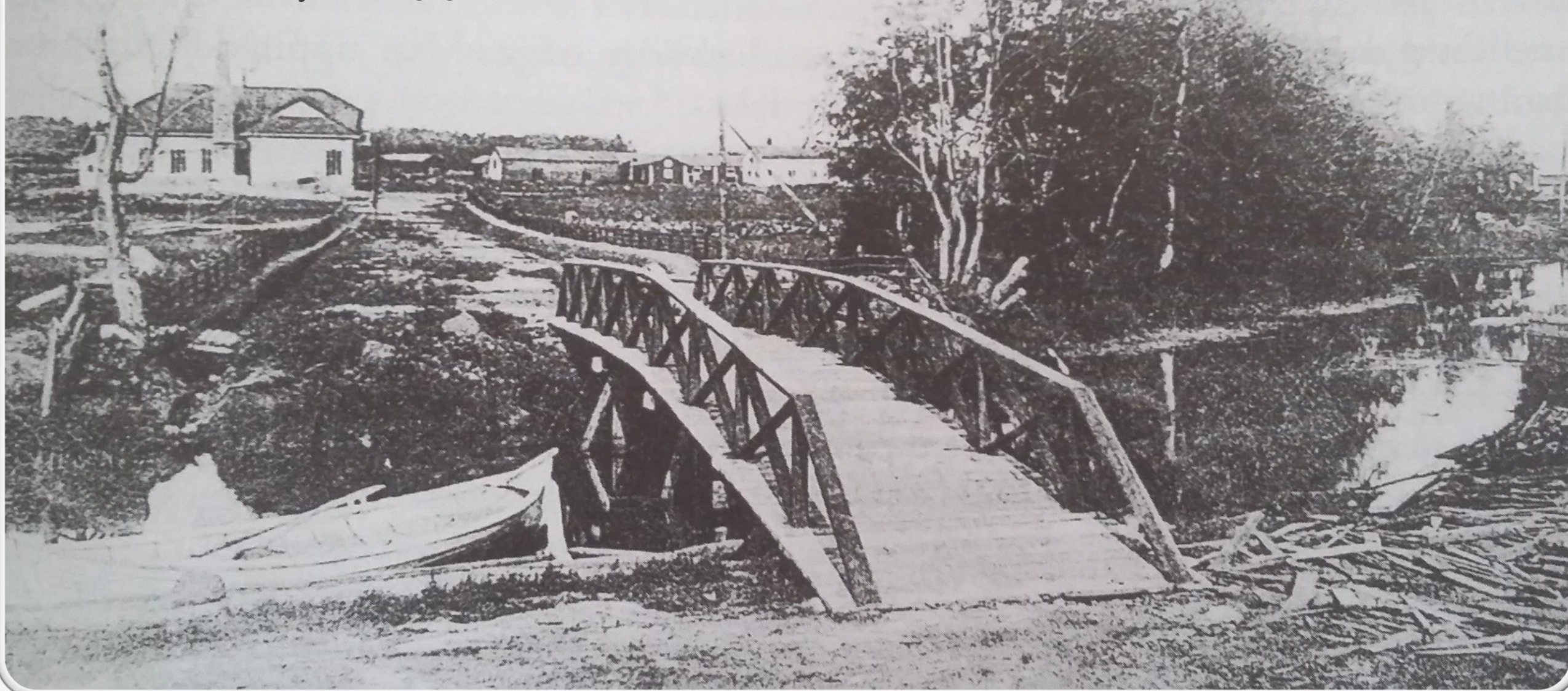
Conrad Sovelius 1869

1905

Mejeribron - Hakalax bro – Torggatans bro

Gamlakarleby Andelsmejeri i en lantlig miljö bakom Sundet och torgbron, Haklaxbron eller "Mejeribron" som byggdes i samband med mejeriet år 1905.

Hakalahdensilta Kokkolassa. - Hakalax bron i Gamlakarleby.

Våghuset / Fotat från Societetshuset

Hakalax bro vid Torggatan 1910

1910

Mejeribron

”Mejeribron” över Sundet byggdes 1905 i samband med mejeriets grundande. Man ville förbättra förbindelsen till Salutorget vid Rådhuset

Fotat från "Donnerska stranden"

Bykstuga

Donnerska
stranden

Bild: Postikorttien Kokkola

En ny bredare bro

1911

Den bredare bron över Sundet

Vy mot Hakalax över Sundet år 1916

Ett nybyggt Niukkalinna i bakgrunden

1916

1920

Torggatans bro

Den stenbelagda
Donnerska stranden
till höger
Blivande Salutorget
till vänster

Antalet fritidsbåtar
ökar och Sundet ger
bra skydd åt de
förtöjda båtarna.

2018

Gamla gångbron

Nya gångbron invid
Fiskhallen

1963

Anders Chydenius gatans bro

Byggdes år 1963.

Anders Chydenius gatan byggdes på Hakalaxsidan i början på 60-talet. Då uppfördes också både Brohuset och Skuggan.

1963

Anders Chydeniusgatans
brobygge

Bild: Peter Slotte

1910

Kyssarnas bro vid Puurokari

**Brännvins bränneriet
i bakgrunden**

**Handelsman Jan
Forsén ägde
Bränneriet som
grundats 1869**

**Norra omfartsvägens
nya bro byggdes på
1970-talet**

**Bilden föreställer
gamla bron och
vägen till Halkokari**

Nuvarande bro med
tunnel för lätt trafik

1854

SUNDMUNS BRO

Gamla bron från 1854

Grind mitt på bron för
att hindra boskapen
att ta sig över

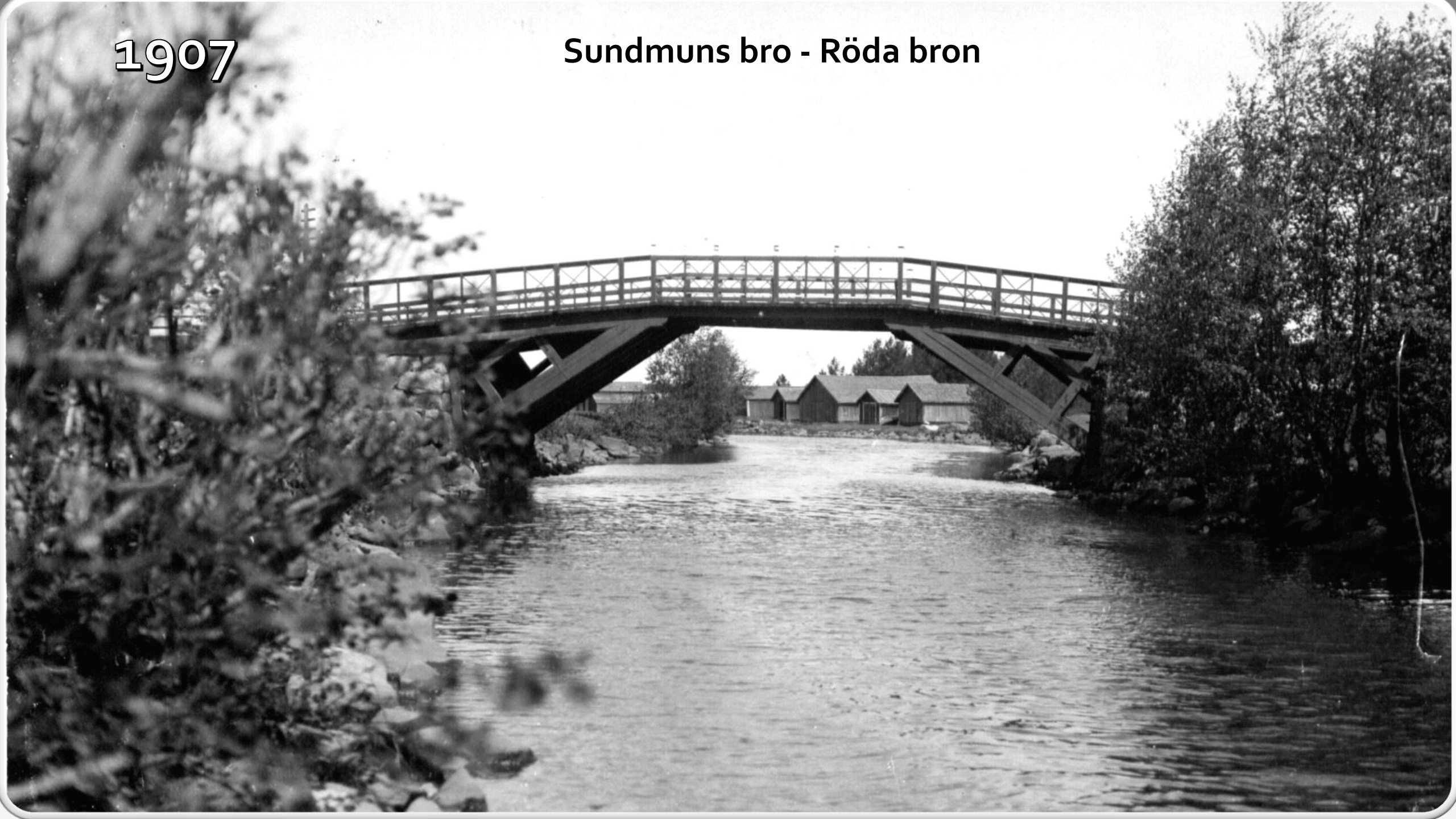
Under 1800-talet
fanns det endast två
broar över Sundet:

- Långa bron
- Sundmuns bron

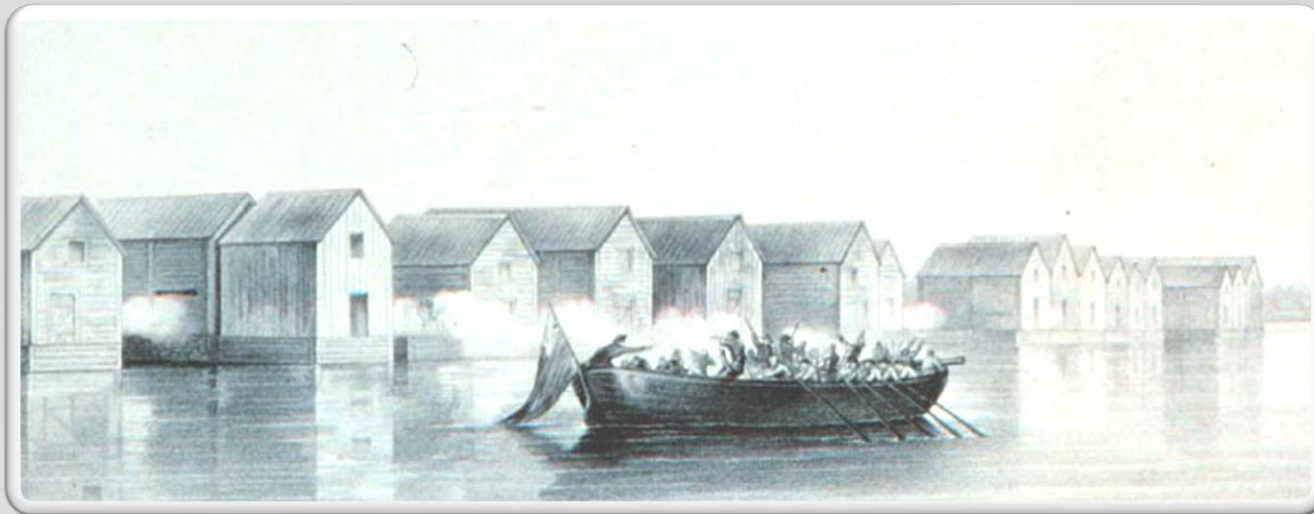
1907

Sundmuns bro - Röda bron

Bilder som berättar

Lifvet vid Sundet

Stadssundet har i århundraden betjänat stadens invånare i både arbete och fritid. Hjälpt dem att försvara sig samt gifvit dem sinnesro med sin flärdhet (ytliga prakt)

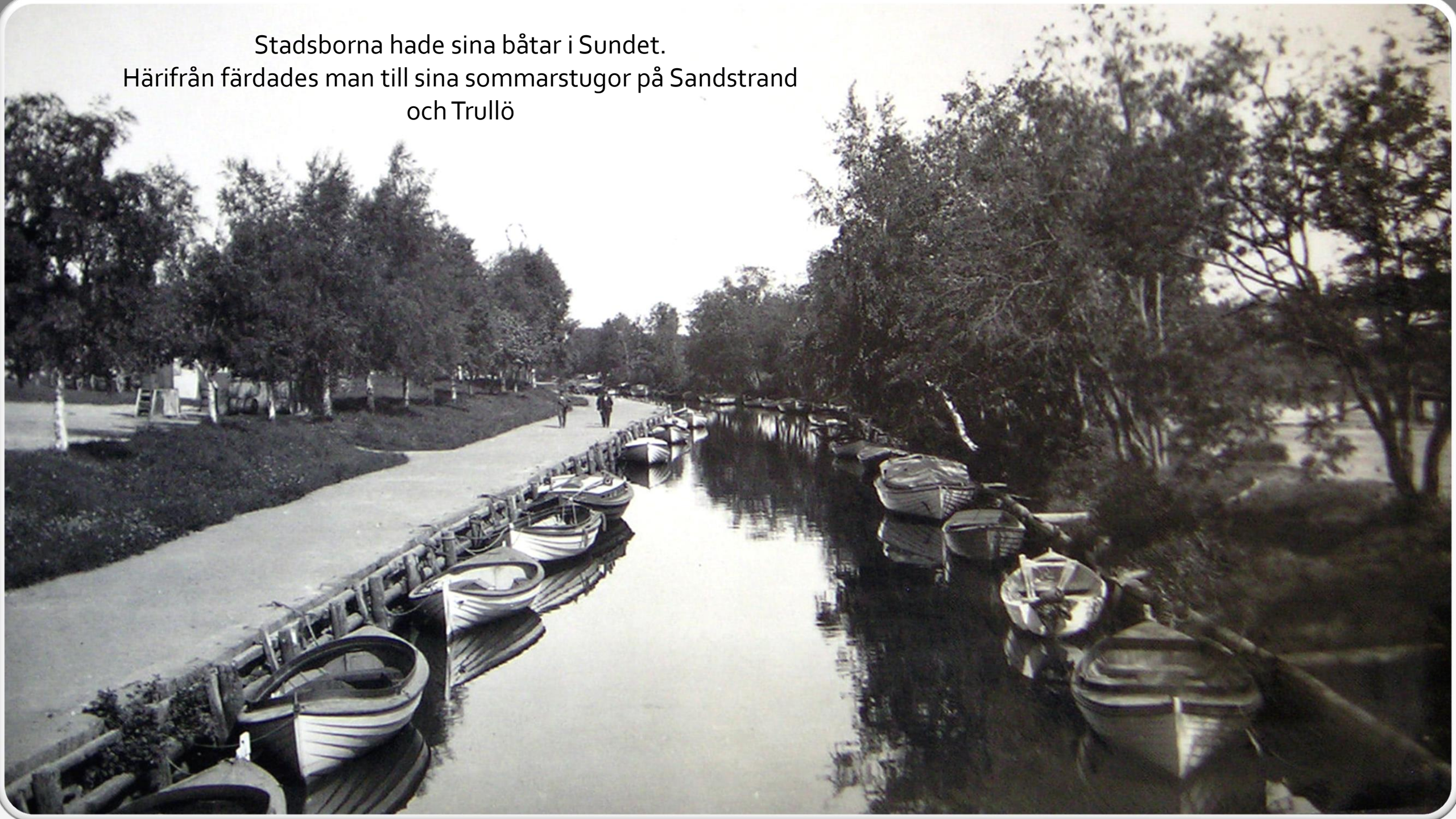

Stadsborna hade sina båtar i Sundet.
Härifrån färdades man till sina sommarstugor på Sandstrand
och Trullö

Viktig transportled för yrke
och fritid

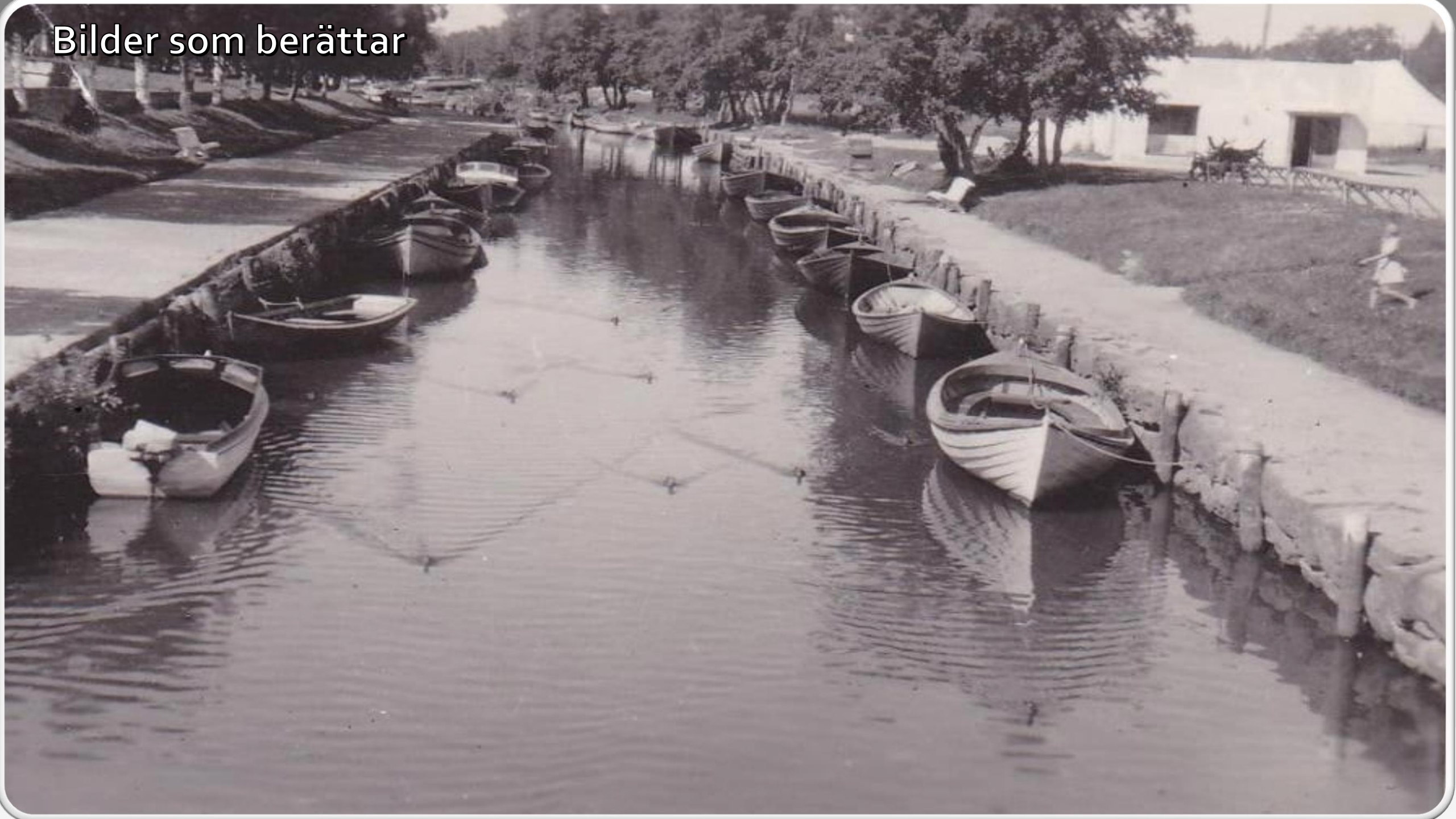

Bilder som berättar

Bilder som berättar

Bilder som berättar

1929

Bilder som berättar

Fiskstranden vid Packhusgatan

D. E. -35

Fiskstranden vid Packhusgatan

Tankning vid Sundmun

Karlebynejdens
fiskandelslags
bensinstation på
Sundmuns västra
strand

1940

Stadssundet

Nöje och fritid

på väg mot
öppet hav

"Glömde vi
korkvästarna på
sundstranden?"

Bilder som berättar

Sundet mot torget

Många kom med båt till torgmarknaden, bl.a. fiskargubbarna från Tankar

TORGDAG PÅ SALUTORGET

• Bild: Keijo Jokinen

Rökpaus på
Sundpromenaden
invid Salutorget

1961

Fel på bromsarna ?

N:o 15407 KOKKOLA

GULF

Donnerska stranden vid Sundet

1870

Stadens första stenhus
Byggt av Joachim Donner

1806

Även sonen Anders Donner
bodde i huset

Bild från 1870

(KP 1972)

Gamlakarleby på 1880-talet. Vy från nuvarande hotell Grands parkeringsplats mot den s.k. Donners strand. Till höger Stadssundet med strandmagasin och båtar. Byggnaden i mitten är familjen Donners stenhus, bakom detta syns rådhuset och till vänster, på nuvarande Postbankens tomt, en uthuslänga från 1700-talet.

ca 1900

Donnerska stranden

Donnerska
huset med
nybyggd andra
våning

Rådhuset
skymtar i
bakgrunden

Bilden tagen före
mejeribrons bygge 1905

Joachim Donners hus

Nuvarande Societetshuset

Elverket, Saluhallen

1930-talet

Torggatans bro med livlig trafik

Societetshuset efter den stora utvidgningen 1943
Vid den tiden ägdes huset av konsul Eliel Sandbacka

1930-talet

TORGGATANS BRO

Standard
bensinstation

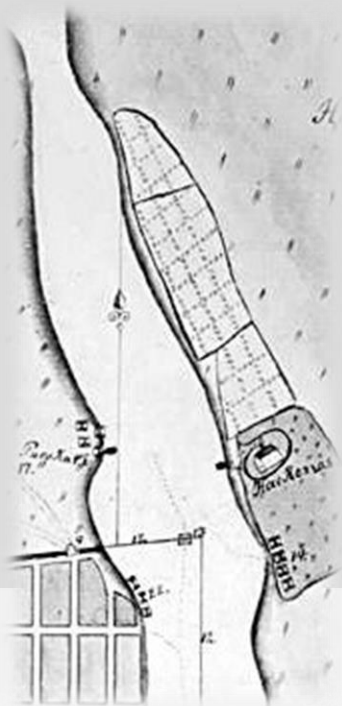
Osula restaurang

Saluhallen

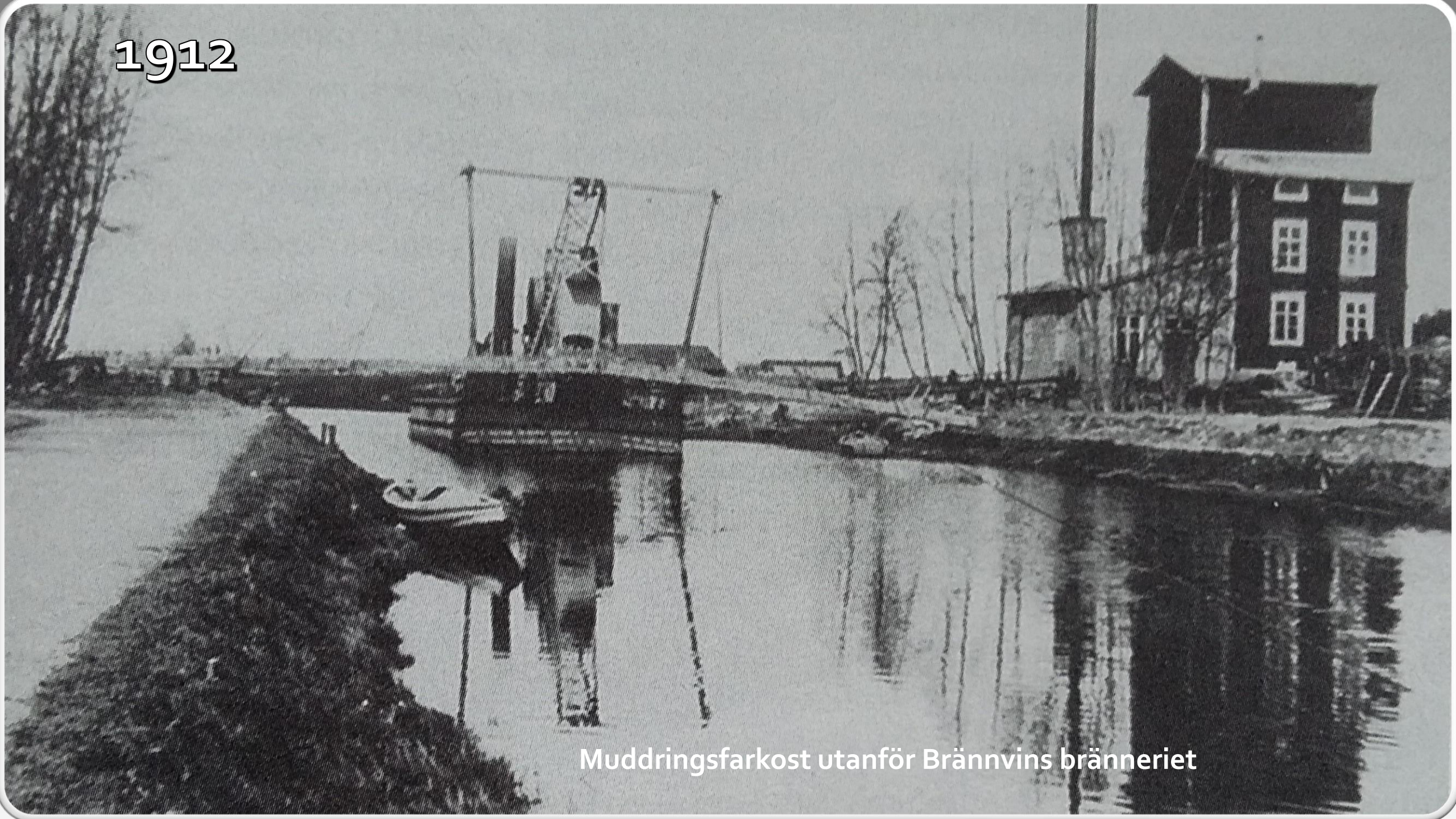

Sundet var som
bredast där
Idrottsgården
finns idag.
Som mest var
bredden ca 200 m

1912

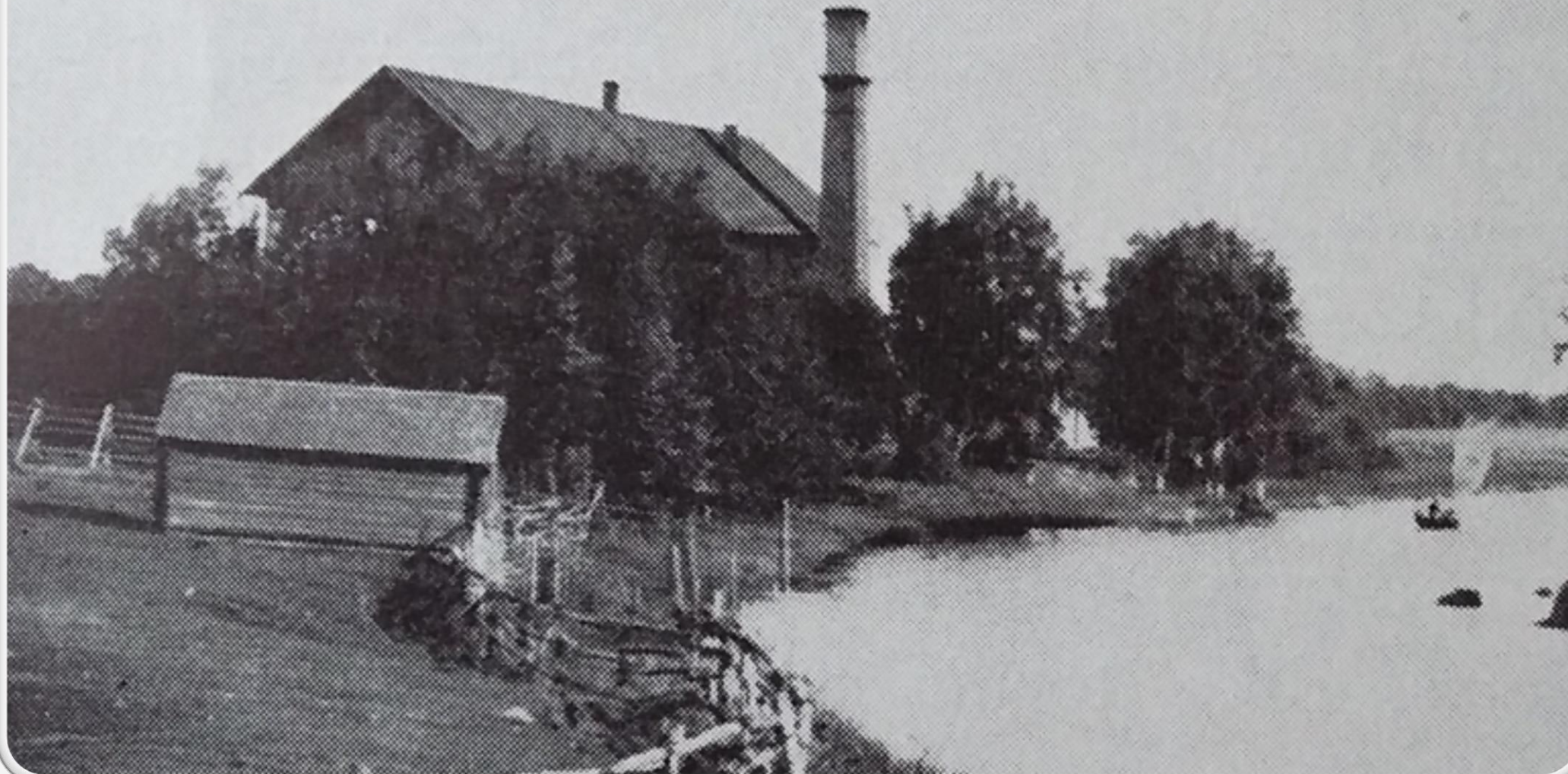

Muddringsfarkost utanför Brännvins bränneriet

Bränneriet vid Sundstranden

Byggnaden finns numera på
Karlebygatan 38

Muddring

Sundets farbarhet

Den viktiga trafikleden krävde på grund av landhöjningen fortsatt muddring för att hållas farbar.

Fiskare körde upp till Torget för att sälja sina fångster och stadsborna färdades ut till sina sommarstugor.

Redan på 1730-talet började man muddra stadssundet med hjälp av en lyftkran och en speciell muddringskassa. Sundet pålades 1816.

Muddring av sundet 1730-1879-1888 - 1912-1930

Muddring med nödhjälps-
arbete för arbetslösa

1930

Upprensningen utförs som
nöd hjälpsarbete

Livsådern
Sundet

”Sunti”

I väntan på avfärd..

1961

Iddrottsgården

Idag förstår man att värdesätta det anrika Sundet

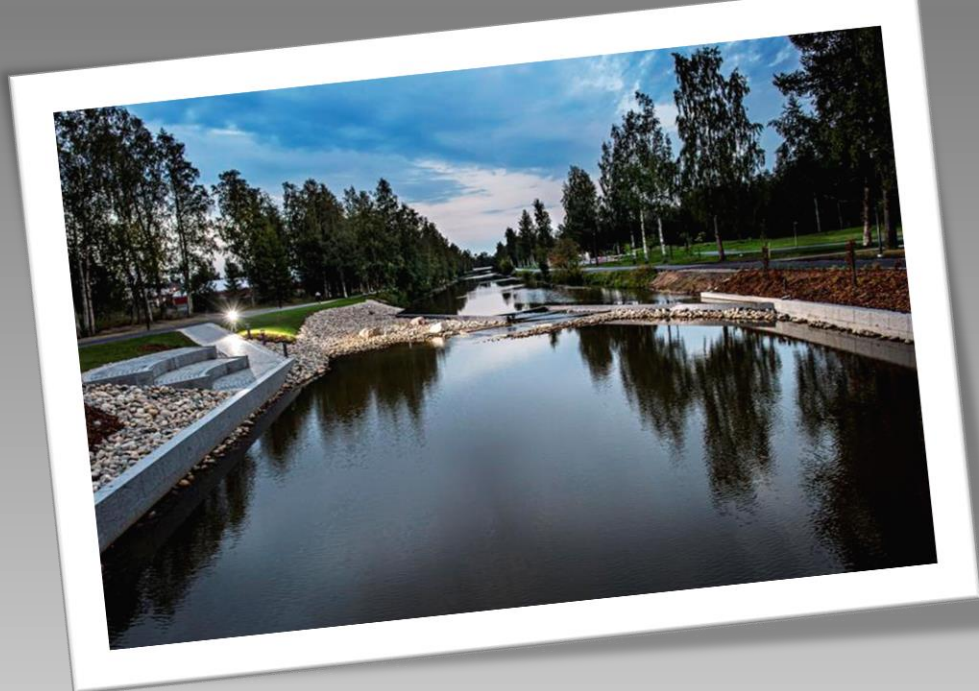

Foto: Lars Strang

Foto: Lars Strang

Stadssundet ger liv åt Gamlakarleby
ännu på 2000-talet

Puuroka

2020

Jaro Pitkänen

Gamble Carleby
Staden vid Sundet

Bild: Ilpo Laitinen 2020

Källhänvisning

Ett Företagsamt Folk, Leo Torppa, Keijo Jokinen,
Företagare på Hakalax, Gamlakarleby stads historia III-IV,
Karleby sockens historia III-IV, Postikorttien Kokkola,
Karleby.fi, m.fl. Privata bilder

**Bildresa utmed
Sundet i Gamlakarleby**

